

Parlamentné vyšetrovacie výbory

Na Slovensku (podobne ako vo Švédsku) sa parlamentné vyšetrovacie výbory nezriaďujú; ak by totiž mali výbory disponovať vyšetrovacími právomocami, vyžadovalo by si to legislatívnu zmenu. Vo svete sú považované za jeden z najsilnejších nástrojov dohľadu. Pomáhajú pri výkone parlamentnej kontroly výkonnej moci a ich postavenie býva ukotvené v ústavách alebo rokovacích poriadkoch parlamentov.

V rámci Európskeho centra pre parlamentný výskum a dokumentáciu odpovedalo na požiadavku týkajúcu sa zriaďovania vyšetrovacích výborov 35 štátov, pričom až v 33 z nich je ich zriadenie možné (ide o odpovede zo 46 komôr parlamentov, v 85 % z nich sa vyšetrovacie výbory môžu kreovať).

Vyššie 90 % zo sledovaných štátov má právomoc zriaďovať vyšetrovacie výbory.

zákon alebo rokovací poriadok

- Arménsko
- Bosna a Hercegovina
- Estónsko
- Kanada
- Nórsko
- Spojené kráľovstvo
- Srbsko

79 %

zo sledovaných štátov má právomoc zriaďovať vyšetrovacie výbory zakotvenú v ústave.

ústava

- Albánsko
- Belgicko
- Bulharsko
- Česko
- Fínsko
- Francúzsko
- Grécko
- Holandsko
- Chorvátsko
- Írsko
- Lotyšsko
- Luxembursko
- Maďarsko
- Moldavsko
- Nemecko
- Poľsko
- Portugalsko
- Rakúsko
- Rumunsko
- Severné Macedónsko
- Slovinsko
- Španielsko
- Švajčiarsko
- Taliansko
- Turecko
- Ukrajina

Doba, na ktorú sa vyšetrovacie výbory zriaďujú, nie je jednotná, obvykle však ide o dobu kratšiu ako 1 rok. Napríklad v Turecku sa zriaďujú na dobu od 3 do 4 mesiacov, v Nórsku až na 5 rokov.

Právomoc parlamentných vyšetrovacích výborov

Parlamentné vyšetrovacie výbory, ako dočasné orgány zaoberajúce sa špecifickými otázkami, často vyšetrojú kauzy alebo problémy, ktoré vznikajú (ne)činnosťou štátnych orgánov alebo funkcionárov. Preto často stoja v centre pozornosti širokej verejnosti.

Medzi hlavné vyšetrovacie právomoci patrí:

- vypočúvanie a predvolávanie svedkov, štátnych zamestnancov, úradníkov, členov vlády, funkcionárov,
- vyžiadanie dokumentov a podkladov,
- v niektorých parlamentoch aj vykonávanie vyšetrovania na mieste.

Vyšetrovacie právomoci parlamentných výborov bývajú obmedzené:

- princípom delby moci, čo znamená, že nemôžu vyšetrovať niektoré záležitosti, ktoré by ho mohli ohroziť;
- ochranou národnej bezpečnosti, keďže tradične alebo z bezpečnostných dôvodov sú tieto druhy otázok vyhradené pre iné špecifické výbory;
- v niektorých prípadoch ochranou osobných údajov, ochranou obchodného či daňového tajomstva, a iné.

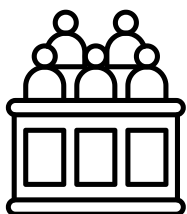
Paralelné vyšetrovanie výborom a súdom je možné len v niektorých štátoch, hlavný dôvod sú odlišné ciele takého vyšetrovania: na jednej strane politické a na druhej právne. Tak je to napríklad v španielskom Kongrese a v nemeckom Bundestagu. V štátoch, kde je súbeh zakázaný, výbor preruší vyšetrovanie a toto prerušenie trvá do konca súdneho konania.

V mnohých krajinách je legislatívne upravená aj možnosť uložiť správne alebo trestné sankcie za poskytnutie falošných dôkazov, odmietnutie poskytnutia dokumentu alebo výpovede, či nedostavenia sa na predvolanie výboru.

Hoci vlády nie sú právne viazané ich odporúčaniami, poslanci môžu vo väčšine komôr parlamentov (54 %) predložiť vláde uznesenie prijaté na základe správy, ktoré má politickú váhu. V 12 komorách je vláda povinná formálne reagovať na záverečnú správu alebo odporúčania výboru (napr. Bosna a Hercegovina, Švajčiarsko a Spojené kráľovstvo).

Zriaďovanie parlamentných vyšetrovacích výborov

Medzi štáty ktoré zriadili najviac výborov od roku 2020, patria Francúzsko (63), Bulharsko (39) a Ukrajina (31).

Niektoré štáty (Rumunsko, Španielsko, Taliansko), ktoré majú dvojkomorové parlamenty, môžu zriaďovať dvojkomorové vyšetrovacie výbory, ktoré sú spoločné pre oba parlamenty.

V 6 krajinách môže vyšetrovací výbor vytvoriť len dolná komora parlamentu: Belgicko, Česko (tzv. komisia), Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko.

V 2 štátoch je vytvorenie vyšetrovacieho výboru možné, ale túto právomoc parlament nevyužíva (Dánsko od roku 1953; Fínsko od roku 1968).

Na zriadenie vyšetrovacieho výboru je obvykle potrebná aspoň pätina alebo až tretina členov parlamentu.

Predseda vyšetrovacieho výboru býva členom skupiny alebo poslaneckého klubu, ktorá iniciovala jeho založenie. V Estónsku je predseda vždy členom opozície.

Na rozdiel od iných výborov, úloha spravodajcu nie je potrebná. Iba 12 štátov si túto funkciu volí z členov výboru. Spravodajca potom vyhotovuje záverečnú správu a navrhuje odporúčania. V Rakúsku má však len formálnu funkciu, správu pripravujú procesný sudca a predseda výboru.

Po skončení vyšetrovania ďalšia existencia výboru niekedy závisí od prijatia záverečnej správy. Môže sa stať, že ak záverečná správa nie je prijatá, vyšetrovací výbor automaticky zanikne. Niektoré štáty však povolujú pokračovanie vyšetrovania a doplnenie správy, ktorej znenie by bolo „prijateľnejšie“ pre členov výboru.

Iná situácia je v Grécku, kde ak nedôjde k odhlasovaniu správy v rámci výboru, správu predložia plénu spolu s názormi väčšiny a menšiny, čím sa zaručí, že sa ostatným poslancom odprezentujú závery vyšetrovania a činnosť výboru.

Personálne a finančné otázky

Úloha administratívy pri vyšetrovacích výboroch je predovšetkým organizačná (ako zasielanie predvolaní a príprava schôdzí). V rámci toho vykonávajú predovšetkým nasledovné činnosti:

- vypracovávanie záverečných správ a návrhov odporúčaní,
- analýza dokumentov a správ z vypočúvaní,
- príprava dotazníkov a otázok,
- organizácia vypočúvaní,
- iná procedurálna podpora.

Okrem personálu parlamentu, ktorý býva pridelený výboru, je celkom bežné, že do vyšetrovania výbor zapojí aj vedcov, univerzity, externých právnych a iných expertov.

Zo sledovaných parlamentov

93 %

prideluje výboru vlastný sekretariát a personál

75 %

môže využiť pri výbere externých expertov

53 %

môže uzatvoriť zmluvy s výskumnými ústavmi, univerzitami a inými subjektmi

40 %

môže využiť dodatočné personálne alebo finančné zdroje na činnosť výboru

28 %

má k dispozícii nástroje na spracovanie dát, vrátane AI nástrojov

25 %

môže prizvať dátových analytikov

Autorka: JUDr. Helena Latáková, odbor Parlamentný inštitút

Schválila: Mgr. Natália Švecová, riaditeľka odboru Parlamentný inštitút
september 2025

Zdroj: Final Summary – ECPRD request no. 6043: Parliamentary committees of inquiry in practice (ECPRD Seminar). Dostupné v internej databáze po prihlásení: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd>

Materiál slúži najmä pre poslancov NR SR a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti. Údaje, použité v materiáli, sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie je možné iba so súhlasom odboru Parlamentný inštitút a autorov. Materiál neprešiel jazykovou úpravou.